

stændigt mål for socialpolitikken snarere end det omvendte. Det er iøjnefaldende, hvor forskellige de to værker er i skrivestil, undersøgelsesmetode og overordnet tilgang til stoffet. Hvor *Konkurrencestaten* er sprogligt letflydende og med klart optrukne pointer, skal der arbejdes noget mere for at komme til bunds i *Markedsstatens* argumentation og konklusioner. Dette er i sig selv ikke noget problem, måske tværtimod, men man skal være sig bevidst, at de to værker, hvad enten det er intenderet eller ej, et langt stykke af vejen henvender sig til to ret forskellige målgrupper.

Læsningen giver anledning til enkelte kritiske bemærkninger vedrørende tekstens struktur. Overordnet set gælder, at stilen og til dels bogens opbygning er en udfordring i bestræbelserne på at tilegne sig stoffet – i hvert fald for denne anmelder. Dertil kommer, at der lægges mange forskellige spørgsmål på bordet undervejs, og man kan som læser godt komme i tvivl om, hvilke der er vigtige og centrale for bogens hovedpointer, og hvilke der er mere perifere (således f.eks. s. 19, 22, 41 og 42). Flere tilsyneladende unødvendige og næsten ordrette gentagelser i teksten kunne med fordel være udeladt. Det gælder f.eks. definitionen af begrebet „statsform“ (s. 22 og 58) og informationen om, at der i 1681 blev etableret en politimyndighed i købstæderne (s. 210 og 218). Disse anmærkninger skal dog ikke skygge for det forhold, at bogen i sin helhed er velredigeret og i hovedreglen klart disponeret.

Pedersen er ikke den første politolog, som beskæftiger sig med den danske stats institutionelle indretninger i et langt historisk perspektiv. *Markedsstatens* originalitet ligger til gengæld i, at den kombinerer samfundsvidenskabelige og historiske perspektiver på en forfriskende måde, som fint kan supplere de eksisterende, måske mere traditionelle, arbejdsmarkedshistoriske fremstillinger. Bogen kan anbefales til videre læsning for alle, som ønsker at blive klogere på fænomenerne arbejdsmarked, stat og samfund, som de ser ud i dag.

Thomas Clausen

| LASSE ELLEGAARD: *Oldermanden. Klaus Bonde Larsen: Karrieren, kunsten, konflikterne*, Strandberg Publishing, København 2016, 203 s., 299,95 kr.

Klaus Bonde Larsen (KBL) har gennem sit efterhånden lange liv (f. 1933) varetaget mange, vidt forskellige funktioner i dansk erhvervsliv og været involveret i en række bemærkelsesværdige, til tider dramatiske begivenheder. Han er udlært malersvend (sølvmedalje for svendestykket) og gik ind i faderens firma som han senere blev partner i og endnu senere overtog. I 1980'erne blev virksomheden en koncern –

Danmarks største i branchen – ved overtagelse af andre malerfirmaer. Sidst i 1970'erne blev KBL oldermann for Københavns Malerlaug. Siden blev han også formand for Malermestrenes Arbejdsgiverforening, medlem af Dansk Arbejdsgiverforenings forretningsudvalg, formand for Haandværkerforeningen samt Håndværksrådet, og i kraft af sine poster i disse branche- og arbejdsgiverorganisationer indehaver af en længere række poster og tillidshverv mange steder i samfundet, heraf en del i offentligt regi. Korporatismen stod endnu stærkt i de år.

KBL var dybt involveret i interne konflikter i arbejdsgivernes organisationer. Han blev bl.a. udsat for heftig kritik fra en gruppe blandt de københavnske malere, men overlevede stormen. I forbindelse med reformeringen af byggeriets organisationer gik det ham mindre heldigt. Han var drivende kraft i dannelsen af Byggeriets Arbejdsgivere (BYG) i 1991, men blev vraget til topposterne i den nye forening og trak efterfølgende malerne ud. Bogen giver ikke klare svar på hvad forholdet var mellem saglige interesser, macchiavellisk magtpolitik og skuffede personlige ambitioner i dette forløb. Selv den nøgne redegørelse for begivenhedsforløbet er tåget og springende.

KBL bevarede ikke desto mindre en betydelig del af sin magtbase og sit netværk og blev i 1994 valgt til formand for forsikringsselskabet Tryk efter en række års misrøgt af selskabet, hvor KBL blot var menigt medlem af bestyrelsen. Det langvarige formandskab blev en stor triumf for KBL, bl.a. fordi han som formand evnede at hverve og længe fastholde Michael Pram Rasmussen som CEO og senere ny formand.

Blandt aktiviteter fra de seneste årtier bemærkes hans initiativ og ledelse ved det arkitektonisk højt profilerede boligbyggeri Bispebjerg Bakke, færdigbygget i 2007. Den ældre KBL fremstår som en velhavende mand der i et bredt netværk af ligemænd, kendte kulturpersonligheder og andre honoratiores nyder at høste hvad han tidligere såede. Inden for denne sfære forekommer han stadig optaget af at gøre en god figur og vinde anerkendelse og opmærksomhed – ikke bare slappe af. Heri sammenfattes det psykologiske billede af en opadstræbende håndværker som bogen også i øvrigt giver.

Lasse Ellegaard har skrevet dette udvidede journalistiske portræt på bestilling. Det er da også langt hen blevet et rigtigt „bestillingsarbejde“, som formidler KBL's selvforståelse, til tider til læserens irritation, men ikke uden nuancer og relevante indsigter af bredere samfundsmæssig og historisk interesse. En væsentlig kvalitet er indblikket – mere bliver det desværre ikke til – i arbejdsgivernes indbyrdes forbindelser og organisationspolitik på niveauet under det egentlige store erhvervsliv. Der er ikke tale om skarpe analyser, men forskellige suggestive detaljer og antydninger gør bogen til pligtlæsning for enhver historiker der vil arbejde med dette ikke særlig veludforskede stof.

Hovedkilderne har øjensynlig været KBL's egne talte ord, hans arkiv og en tilsyneladende meget detaljeret levnedbeskrivelse i Ordenskapitlet. Forfatteren har arbejdet efter journalistiske principper og søgt verificering ved anden instans hvor det var muligt, typisk ved interviews med andre involverede aktører. Det kan være udmærket, men svaghederne ved den journalistiske metode bliver synlige i en lang bog om et historisk emne. Reporteren kan ofte med rimelighed stille sig tilfreds med uafhængig bekræftelse på oplysninger om konkrete sagsforhold, men i et værk som dette er der behov for en mere kritisk tilgang også til udsagn der flugter med hinanden. Der er jo ofte tale om brede vurderinger mere end solide fakta, og informanterne er ofte knyttet til hinanden gennem kollegialitet, gamle ansættelsesforhold etc. som kan anspore til fortællinger, over- og underdrivelser og anden lemfældig omgang med sandheden.

Stilen ligger tættest op ad feature-artiklen, men med islæt af gonzo-journalistik. Personlige, stemningsbårne og værdibetonede afsnit veksler med mere tematisk ordnede indslag. Teksten er farverig og letløbende, man mærker at Lasse Ellegaard er en gammel rotte i faget. Men da dette langt fra er den garvede journalists første bog, undrer man sig over at han ikke har overvejet f.eks. at dæmpe billedsproget lidt ned. Nogle gange får man den tanke at det ikke er afsmitningen fra det journalistiske format der er problemet, men mere enkelt at manuskriptet ikke er gennemarbejdet nok fra forfatterens side og derefter ikke er blevet stramt nok redigeret.

Som sagt er der masser af interessante informations-bits og småanalyser der giver konturen af et interessant billede man selv kan udbygge, f.eks. som historiker. Den negative side af disse tillokkelser er for mange løse ender og ubesvarede spørgsmål. Denne anmelder ville f.eks. gerne vide hvor KBL står på en rangordnet liste over danske formuebesiddere, og hvad hovedkilderne til denne formue mere præcis har været, set over de mange år. Forholdet mellem egentlig erhvervsaktivitet og politisk/erhvervspolitisk netværkeri og de gunstige effekter af sidstnævnte på førstnævnte kunne også med fordel have været belyst. Nogle steder sidder man med fornemmelsen af at et forløb lukkes ned hvis det ville gøre portrættet mindre flatterende. Det er dog, skal det understreges, næppe noget falsk billede der tegnes, blot retoucheret – om man vil kalde dette misvisende er en smagssag. KBL fremstår alt i alt som en mand med mange facetter og både gode og mindre gode ting på samvittigheden.

En irriterende ting ved bogen er lejlighedsvist mikrofonholderi. Bjørn Nørgaard, den kendte kunstner og akademiprofessor og ophav til design-konceptet for Bispebjerg Bakke, citeres i lange passager for letkøbte lomme-filosofiske betragtninger over det ædle håndværks kva-

liteter og andet lignende. Man synes næsten det er synd for ham; måske havde han ikke tænkt at en lang løs snak skulle trykkes og udgives som visdomsord. KBL – manden selv – får plads til tirader over samfundstilstanden på forskellige områder. Det er i sig selv legitime konservative synspunkter, men dybt konventionelle og uinteressante i en sammenhæng som denne. Igen kan man ikke lade være med at spekulere over om sådanne afsnit er kommet med for at fremme en dagsorden, eller om det bare er fordi bogen er blevet til i for stor hast.

Altså, vi har at gøre med et bestillingsarbejde som skal fremstille KBL's liv og levned på en måde som passer i hans kram. Dertil er den anerkendte journalist Lasse Ellegaard blevet ansat. Men mange nuancer og spørgsmålstegn omgærder portrættet. Så har den kritiske journalist måske overlistet den beregnende erhvervsmand? Næppe. Der er tale om en symbiose. Også i andre sammenhænge, fremgår det af bogen, har KBL haft glæde af at samarbejde med personer som kulturelt og politisk har en anden profil end hans egen. KBL ved godt at et helgenportræt ville være utroværdigt. Det er meget bedre at få nuancerne med. Blot behøver det ikke være alt for præcist.

Jan Pedersen

| SIMON SPRINGER, KEAN BIRCH & JULIE MACLEAVY (RED.): *The Handbook of Neoliberalism, Routledge International Handbooks*, New York & London 2016, 637 s., £165.00.

Begrebet neoliberalisme er allestedsnærværende i det politiske og akademiske vokabular. I mange år blev begrebet anvendt til at beskrive det økonomiske paradigmeskifte, der begyndte i Storbritannien i 1979 og i USA i 1980, hvor henholdsvis Margaret Thatcher og Ronald Reagan kom til magten. Mens vestlige regeringers økonomiske politik tidligere havde været drevet af en ambition om at skabe fuld beskæftigelse gennem aktiv statslig udjævning af de økonomiske konjunkturer, var den nye økonomiske politik baseret på ambitionen om at fremme konkurrencen gennem privatisering, udlicitering og deregulering. Det var især kritikere af denne udvikling, der tog betegnelsen neoliberalisme i brug. Siden er betegnelsen imidlertid ofte blevet anvendt i flæng som skældsord for alskens nye og angiveligt dårlige samfundsmæssige udviklinger. Samtidig er der få – hvis nogen overhovedet – der identificerer sig som neoliberale i den politiske debat. Vi synes således at leve i en neoliberal verden uden neoliberale.

I de akademiske miljøer er reaktionen på den udbredte begrebslige forvirring dobbelt. På den ene side argumenterer en række forskere for, at begrebet neoliberalisme er for diffust, altomfattende og politisk